

РЪМСКО ЕЖО

СЕДМИЧНИКЪ ЗА КУЛТУРНИ, СТОПАНСКИ И ОБЩЕСТВЕНИ ВЪПРОСИ

ИЗДАНИЕ НА ЧИТАЛИЩЕ-ПАМЕТНИКЪ
„ОТЕЦЪ ПАИСИЙ“ САМОКОВЪ

ИЗЛИЗА ВЪ СЪБОТА

УРЕЖДА КОМИТЕТЪ
РЕДАКТОРЪ: АЛ. МАКАТЕВЪ

„ДА ОБИЧАТЕ ОТЕЧЕСТВОТО
СИ, НЕ ЗНАЧИ ДА МРАЗИТЕ
ЧУЖДОТО ИЛИ ДА ЖЕЛАЕТЕ
ДА ГО ПОКОРИТЕ“.

Ернестъ Лависъ

ЕДНА ГОДИШНИНА

Днесъ предъ мисълта ни се изнизаватъ динтѣ, изживѣни въ безпредѣлна скръбъ по Царя-Обединителъ — човѣкъ и войникътъ, легналъ като най-скапо скрѣвище въ сърцето на всѣки българинъ. Презъ онѣзи тежки дни не остана домъ въ хубавата българска земя, който да не спусне кръстъ надъ своя входъ; не остана незапалено кандило предъ иконитѣ; не остана българинъ, който не оплака, като най-скапо блъзъкъ, своя Царь-баща. Потеклоха порошни сълзи. Тъжни припѣви злиаредяха жални думи. Презинаха кервали отъ коли и хора съ колана и цѣпъ по заглъхнелитъ улици на София. Дълга, черни знамена се вѣха и високи жертвенници — разнасяха скръбния дъхъ на смъртта. Свѣде се поирачено небето надъ Родината и зарони нестихващи сълзи. Като тежки, оловни вѣлки се догониаха динтѣ оттогава и погълнаха времето на една година.

Днесъ всѣки българин мислятъ и се молятъ за свой любимъ царь Борисъ III Обединителъ. Молятъ се

за успокоение на Неговия вѣчно буденъ и неспокоенъ духъ, мислятъ съ дълбока тъжа за равната раздѣла съ Него. Мисълта дълбае равни въ душата и разжарява нестихващата скръбъ. Но ще отиднатъ годинитѣ и времето ще разплате пепелта на изправата. Отъ тази тежка мъжа ще остане само споменътъ за най-добрия царь и човѣкъ, живѣлъ първѣдъ единъ малъкъ и храбъръ народъ.

Кто приказва ще се разказва за добритъ Му дѣла, за безпредѣлната обич на сърцето Му, за тихата усмивка на погледа Му и за думитѣ Му, които сп лѣкували като небесенъ балсамъ.

Споменътъ ще надживѣе скръбта и ще прелѣе своя шепотъ въ вѣковетѣ, защото царь Борисъ III бѣше отъ ония Божии пратеници, които идватъ на земята, за да оставятъ следъ себе си свѣтлата дѣря на любовта и дълга, вѣрѣдъ които израстватъ и живѣятъ силнитѣ народи.

Златка Щерева

НАРОДНОТО ЕДИНСТВО

Всѣки го желае, всѣки апелира за него. То не е необходимо само въ дни на изпитания. То не се изгражда за единъ денъ. За него се работи години и вѣкове и, за да го има, трѣбва да се премахнатъ причинитѣ, които разединяватъ народа. Какъ? На този въпросъ трѣбва да отговорятъ всѣки, които чувствуватъ, че нѣма народно единство.

Не се печелятъ пари въ дни на народни бедствия. Не се мисли за удоволствия и охолень животъ, когато свѣтътъ гинѣ. Не се изгражда трайно щастие върху народното нещастие. Всичко това трѣбва да се има предвидъ отъ всѣки, който търси народното единство.

Въ желанието си да има честна, силна и справедлива власт, народътъ е единенъ. Остава да се увери, че има такава власт.

Откакъ е почнала войната, много управници се изредиха. Мълвата развѣяна мнзина отъ тяхъ. Тя е по-бърза отъ радиото, по невидими плѣщица обикаля страната, разнася обониеето по адресъ на управницитѣ. (Всичко, което се казва на ухо, се вѣрва). Така въ народа залѣга съмнението, че чувството за обществена отговорностъ на нѣкои отъ хората, които го управляватъ въ най-критичнитѣ времена, не е на нуждната висота.

Единъ кова ценитѣ, другъ пазѣ националната монета, трети ликвидираха еврейскитѣ предприятия (намучитѣ фабрики „Тунджа“, „Принцъ Борисъ“ и др.). За мнзина отъ тяхъ се говори, че натрупали състояния и изнесли милиони въ чужди банки. Ако това е лъжа, би трѣбвало чрезъ печата да се пресѣкатъ плѣщитата на мълвата, да се запази престижа на българскитѣ управници и вѣрата на народа въ тяхъ. Ако е истина, да се даде всѣкому заслуженото.

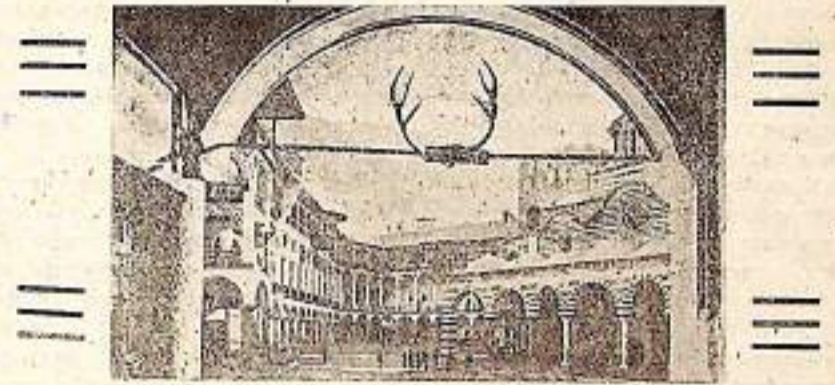
Народътъ трѣбва да има вѣрата, че властта бди, че нито едно престѣпление не остава ненаказано. Мародеритѣ сж малко. Тѣ трѣбва да бѣдатъ унищожени! Тогава този трудолюбивъ и юначенъ народъ ще застане като единъ човѣкъ задъ своето правителство. Той чакъ силна и честна власт.

Така се създава народно единство.

Адамитѣ и богомитѣ бѣха рожба на болно време и на недоволството отъ забравили се управници. Боляритѣ и велможитѣ провалиха двѣтъ царства. Забравени ли сж тия исторически събития?!

Ал. Чукуровъ

Б. Р. Настоящата статия се получи въ редакцията предъ 17 т. м., но по полнитѣ причини не бѣ помѣстена вслѣдъ.



Мѣстото, гдето почиватъ тленитѣ останки на покойния ни Царь.

Изъ споменитѣ на една старица

И БАЛКАНИТЪ ПЛАЧЕХА ЗА ЦАРЯ

(По случай годишнината отъ смъртта на Царя-Обединителъ)

Нѣма селища и мѣстности, които да не бѣха посетени отъ покойния Царь. Той обичаше повече отъ себе си българската земя и българския народъ, затова така искрено и сърдечно и народътъ обичаше своя Царь. Нѣщо обикновено бѣ, наприимѣръ, Царьтъ да се явѣше на нѣкоя нива при жетваритѣ или при разни тържества, въ разни селища. Той обхождаше често и планинитѣ, които Му бѣха любими мѣста. Затова разни случки за срещи съ Него днесъ се разказватъ съ наслада като народни приказки, а особено въ деня, въ който височайшиятъ покойникъ наѣски склопи очи.

Пребивавайки въ Самоковъ, срещнахъ баба Елена Бѣлстойнева. Въ разговоръ ни, тя разправи мили спомени отъ срещата ѣ съ царь Бориса. Съ увлѣчение баба Елена разказва.

— Често ходѣхъ при синѣ ми, мусаленски наблюдателъ. Тамъ идва нѣколко пѣти и царь Борисъ. Но последното Му посещение ще остане паметно за менъ, защото бѣ нѣколко дни преди смъртта Му. Тогава, следъ заминаванетоъ си, Той ми изпрати много дарове: брашно, захаръ, оризъ, макарони, газъ и пр.

Спомнямъ си, бѣ съботенъ денъ, съ царскитѣ подарѣци бѣхъ направила баница.

Наблюдавахъ по едно време синѣ ми неспокойно да слуша радиото. Запитахъ го какво има. А той, развълнуванъ и насълзенъ, ми отговори:

— Мамо, Царьтъ е починалъ!

Сълзи изблѣкнаха и потѣкоха отъ очитѣ ми. Съ загаенъ дѣхъ казахъ:

— Милиятъ Царь, нѣма да го видя вече! Колко много жѣлаехъ да Го видя пакъ тукъ! Богъ да го прости!

Въ това време дойдоха туристи. Раздадохъ имъ приготвената отъ царскитѣ подарѣци баница за Богъ да прости голѣмия покойникъ...

Слѣдъ ми замина за София. Въ самотата бѣхъ обхваната отъ още по-голѣма скръбъ за неосценимата народна загуба... Отправихъ погледъ къмъ Мусала и околнитѣ върхове. Всичко бѣ покрито въ мрачни мъгли. Тогава цѣла седмица валѣ скрежъ и снѣгъ... И роднитѣ балкани плачеха за Царя!..

Ето, една година мина оттогава, а менъ все ми се струва, че Той е живъ.

Богъ да прости добрия Царь!

Свещ. Д. Поповъ—Пирински

Примѣрна честностъ

Тѣзи дни раздавачътъ, като прибиралъ писмата отъ една пощенска кутѣя, видѣлъ помежду имъ една 500-лѣнова банкнота. Къмъ нея било прикачено листче съ адреса на получателъ и подателъ. Повече нищо. Отъ листчето личело, че подателътъ е общъ работникъ отъ язовира, който навѣрно за първи пѣтъ въ живота си има случай да се разправя съ преводъ на пари.

Честниятъ раздавачъ, чиято мизерна месечна заплата не надхвърля дневния доходъ на мнзина дрефни търговци, не се поалакомилъ да прибере паритѣ за себе си, както биха направили това мнзина жадни за бързо и лесно забогатяване, а направилъ записъ по указанията въ бележката и изпратилъ паритѣ както се следва.

Мнзина биха се възхитили отъ тая трогваща честностъ на раздавача. Но не трѣбва да се забравя, че, за честта на българския държавенъ чиновникъ, подобни случаи не сж рѣдкость въ пощитѣ и други държавни учреждения.

НАЙ-ВѢРНИИТЪ ПѢТЪ

Провеждането мѣроприятията на една стопанска или социална политика зависи най-вече отъ спазването основницъ и извънредно важенъ принципъ — отговорността. Не се ли държи смѣтка кой провежда дадени мѣроприятия, кой ще се държи отговоренъ за всѣки сторени грѣшки и опущения, кой ръководи дадена лична или обществена стопанска дейностъ, то успѣхъ никога не можемъ да имаме.

Съ пълно право даже можемъ да кажемъ, че провеждането на всестранния животъ на държавата, не е ли установено на строгото провеждане на принципа на отговорността, то успѣхъ не може въ никой случай да имаме, а ще сме свидетели на всѣки онѣзи нередности и грѣшки, противъ които се обявяваме.

Отговорностъ въ всѣко едно и най-малко начинание, при подбирането на хората, при тѣхната непрестанна дейностъ — ето въ какво се състои успѣхътъ на една страна.

У насъ не винаги се е търсило отговорности. Трѣбва да признаемъ, че ако веднага следъ настѣпването на непоряднитѣ и смѣтни времена се бѣха потърсили отговорности и за най-незначителнитѣ нарушения, то нѣмаше да сме налице предъ толкова опущения, толкова беди, които се дължатъ изключително на провалитѣ на една система, на безотговорността, която царуваше въ всѣки области на нашата държавенъ животъ.

Имайки предвидъ това, правителството на г. Ив. Багряновъ още въ самото начало постави развитието на стопанския ни животъ строго върху

принципа на отговорността. Свидетели сме, какъ въ скоро време бѣха взети подъ внимание оплакванята на почтени граждани, направиха се нуждитѣ анкети и понеже нарушенята бѣха налице — веднага се потърсиха отговорности и нарушителитѣ бѣха наказани. Нѣколко комисари заслужено бѣха уволнени и дадени подъ смѣдъ, за да отговорятъ за нарушенията и своелюбията, които сж вършели.

Разбира се, че народътъ ни съ радостъ посрещна всичко това, защото това е най-вѣрниятъ и единственъ пѣтъ за оправяне опущенията и поставяне всѣкого на мѣстото.

Принципътъ на отговорността залѣга вече като основенъ и движещъ цѣлата стопанска политика на правителството. При изложението на новия стопански планъ на правителството, министърътъ на търговията, г. Хр. Василевъ, изрично подчерта това, като каза, че отговорността ще се търси отъ всѣки — отъ най-малкия служителъ до най-висшия. Всѣки трѣбва добре да съзнава отговорнитѣ, които носи въ връзка съ заемания отъ него постъ и да бѣде извънредно внимателенъ и акуратенъ.

Търсенето на отговорността се възприема съ доволство отъ всѣки. Всѣка строгостъ, дори и най-крайната, отъ страна на държавната властъ, би била напълно справедлива, защото днешното време, повече отъ всѣкога, налага всѣки да бѣде достоенъ на поста си, да знае какво тежи на плещитѣ му и какво трѣбва и може да върши. И всѣко провинение да бѣде най-строго наказано.

Г. Сжбевъ

СТОПАНСКИ ВЪПРОСИ

Морални преценки въ стопанския животъ

отъ д-ръ Р. Мирковицъ

Моралътъ е историческа категория и поради това нѣщо относително. Това се отнася и за морала въ стопанския животъ. Презъ втората половина на сръдновѣковнето получаването на лихва се е считало за неморално деяние и се е наказвало най-строга, докато ученитето за „свободното стопанство“ наложи лихвата по-мѣсно като законно възнаграждение за работата на така наречения „спестенъ трудъ“, т. е. за капиталъ. До около началото на деветнадесетото столѣтие неплащането на дълговетъ се е преследвало и се е наказвало съ затворъ, а днесъ то е деяние отъ граждански характеръ, но-сещо гражданско-процесуални последици. Коакто е, наистина, голѣма разликата въ морала на две епохи, на две стопански системи. Ако стопанското законодателство се мѣни и е нѣщо относително, ако неговитъ норми сѫ временни морални стойности, сигурно е, че тѣхното спазване по време на създаването имъ представлява абсолютна морална стойностъ.

Дали известниятъ законъ е целесъобразенъ или не, е въпросъ на преценка. Той, обаче, трѣбва да се спазва отъ гледище на едно социално равновесие. Така въ историческото развитие на народитъ и държавитъ стремежътъ къмъ социално устѣршенствование, подхранванъ отъ материалния прогресъ, е най-голѣмиятъ стимулъ, който води къмъ нови и по-нови стопанско-обществени форми. Това е неизмѣнниятъ исторически законъ. И въпреки това вѣчно, неспирно движение, съществува, като че ли, единъ другъ, извънъ това развитие, моралъ, наистина абсолютенъ, и утвърденъ, може би, отъ вѣчното начало на доброто. Нима политическото или стопанско предателство

не е едно деяние отъ абсолютенъ антимораленъ характеръ? Нима то не се е порицавало еднакво въ Спарта и Римъ, както се порицава днесъ? Наистина, то се порицава както въ демократическитъ и авторитарни държави, така и въ социалистическото общество. Спекулантътъ е единъ универсаленъ типъ, подтикванъ отъ началото на алчността, докато понятието спекула се обуславя до голѣма степенъ отъ обстановката на времето.

Шейлокъ е съществувалъ и съществува и днесъ и винаги е билъ и е готовъ да спекулира съ известни морални позиции. Вѣчниятъ Шейлокъ трѣбва да се преследва, да се укротява и презѣптатава чрезъ законитъ на времето. Ако тѣ сѫ неудържими отъ живота, той самъ ще ги премахне. Шейлокъ е доказалъ, обаче, че самъ мѣчно се поправя.

При това ясно становище спрямо морала въ стопанския животъ следва да се подчертае едно важно обстоятелство: шейлоковщината не трѣбва да се отождествява съ морала на цѣли съсловия, законно признати отъ обществения редъ на времето. Нито земеделцитъ, нито работницитъ или търговцитъ сѫ шейлоковци, щомъ се включватъ въ една стопански система, призната и наложена отъ времето, но единствено отдѣлни лица отъ всички и въ всички обществени съсловия и категории. Ако на тѣзи съсловия предстои присяда, тя ще се произнесе единствено отъ самото историческо развитие. Не трѣбва никогда, обаче, да се забравя, че производнителитъ съсловия сѫ грѣбнатъ на вѣска, абсолютно на вѣска държава, била тя „либерално-демократическа“, „авторитарна“ или „социалистическа“.

† Д-ръ М. Кокошковъ

На 23 т. м. бѣ погребанъ при масово стечение на гражданството д-ръ Михаилъ Кокошковъ.

Бидейки общински лѣкарь надъ 36 години, д-ръ Кокошковъ положи немалко усилни за запазване здравето на хиляди майки и деца и особено при случаи на епидемични заболявания, покойниятъ деловито полагаше грижи за отстраняване на опасността, надвиснала надъ града, като не жалѣше ни трудъ, ни време, ни сръдства.

Отъ ранни години още той работѣше неуморно за насажане здравна култура ворѣдъ гражданството и самъ е основателъ на първия народенъ университетъ, откритъ отъ женското образователно д-во „Зора“ презъ 1901 год., където, въ редица сказки по здравеопазването, хигиената и пр. е създалъ знание и е подготвялъ, особено самоковскитъ девичи, за добри бѣдешни майки.

Неговитъ широки културни интереси не се включваха само въ професията му, а бѣха насочени къмъ всички обществени начинания, къмъ всѣко усилие на общината или други институти да създадатъ поминъкъ на гражданитъ или да създадатъ блага отъ обществена полза, като: електрифицирането на града, инвентаризацията, канализирането, снабдяването му съ вода, разкрасяването му и пр. До такава степенъ докторътъ обичаше родния си градъ, че нѣмаше случай при новострояща се сграда, обществена или частна, да не спира по нѣколко пъти на денъ, давайки ценни съвети на стопанина и на строителитъ. Справедливо неговитъ приятѣли и близки му забелязваха, че е сбъркалъ професията си, ставайки лѣкарь, когато е трѣбвало да стане архитектъ. Всичко това се дължеше на тѣнкото му естетическо чувство къмъ хармонията и проститъ чисти линии въ строителството, които той препоръчваше навсякъде, свързайки това съ бѣдешето развитие и благоустройство на Самоковъ като курортенъ центъръ.

Нашата младежъ се разкожда изъ „Туристическата градина“, но едва ли знае, че този романтиченъ кътъ, този прекрасенъ паркъ е дълбо на д-ръ Кокошковъ, и нѣколко негови съграждани, които съ много усилни и съ много обичъ сѫ засаждали дръвче по дръвче и цѣлѣ по цѣлѣ, за да създадатъ този наистина възшебенъ кътъ.

Много умствена бѣше идеята на г. Ал. Чукуровъ, спомената въ надгробното му слово: да се постави бюстътъ на доктора въ една отъ алеитъ на градната, за да напомня на вѣчни времена на бѣдешитъ

ПЧЕЛАРСТВОТО ВЪ БЪЛГАРИЯ И САМОКОВСКО

Следъ общия „Законъ за пѣсърдчение на земеделското производство и опазиане, на полскитъ имоти“, гдето бѣше застъпено пчеларството, преди 4 години бившиятъ министъръ на земеделнието г. Кушевъ създаде новъ специаленъ законъ за пчеларството, съ който се правятъ голѣми облекчения на пчеларитъ, които, за жалостъ, поради събитията, не могатъ да се използватъ.

Отъ редъ години, поради студъ, вѣтрове и други стихии, пострада растителността, а оттамъ и пчеларството. Въ 1942 год. презъ зимата измръзнаха много пчелни семейства, особено тамъ, където хората не сѫ свикнали да ги зазимяватъ, а ги оставатъ на произвола, както бѣше въ Македония. Пролѣтъта на 1943 г. бѣше много студена, не можа да се развие растителността — не се развиха и пчелнитъ семейства. Тѣй че лани имахме една много лоша пчеларска година. Тази година презъ зимата пчелитъ изживѣха много добре. Нѣмахме смъртни случаи. Пролѣтъта бѣ сравнително по-добра отъ миналата и отначало пчелитъ се развиха добре. Но специално въ Самоковско непрекъснато действаха западниятъ, източниятъ, а понѣкога и северниятъ студени вѣтрове. Това забави развитието на растителността и попрѣчи на развитието на пчелнитъ семейства. Низкитъ мѣста въ Самоковско сѫ по-добре отъ м. г. Доходътъ е 10 кгр. на поставете магазинъ. А въ горскитъ мѣста — 10 кгр. сръдно на ко-

шеръ, и то само при опитни пчелари.

Нектарътъ се образува при следнитъ условия: сочни стебла на тревитъ и сочни цветове, резултатъ на чести валежи и силна горещина, разбира се, безъ вѣтрове. Тогава въ цѣтвететъ се добива изобилно нектаръ, сѫщинскиятъ медъ. Това лѣто изъ Самоковско падна по листата на храсталацитъ „баль-сара“, което значи „медъ навсякъде“, или мания, долнокачественъ медъ. Съ такава мания Мойсей е хранилъ еврейтъ при похода имъ къмъ Обетованата земя.

Общо взето, тази година за България е по-добра отъ миналата пчеларска година. Където презъ м. юднй превалѣха дѣждове, медосборътъ бѣ задоволителенъ. Въ нѣкои мѣста въ Северна България той е много добъръ. Въ по-южнитъ краища на страната, поради по-продължителното засушаване, медоберътъ бѣ по-слабъ, но все пакъ достатъченъ, пчелитъ да събератъ поне за себе си. Гладни пчели, като лани, нѣма.

Тази година бѣше особена въ това отношение, че почти нѣмаше естествени роеве. Въ замѣна на това, пчелитъ проявиха силна наклонностъ къмъ градежъ. Отъ пчеларитъ се предприе масово създаване на изкуствени роеве. Узаконитъ майкопроизводители не сѫ могли да смогнатъ за удовлетворително исканията за майки. Изпращанията на майки на подалечни разстояния е било почти невъзможно, поради нередовности по пощата.

Болести и неприятели се явиха малко. Провѣрката за гнилеца отъ страна на Б. з. к. банка се проведе задоволително.

Пазарътъ на восѣка и на пчеларскитъ уреди бѣ неуреденъ и затова ценитъ бѣха неустойчиви.

Медъ отъ новата реколта, поради липса на захаръ, се търси и купува усилено на немалко високи цени, при все че старата нормировка — 120 лв. — още не е отиѣнена.

Успѣхътъ на пчеларството зависи отъ просвѣтата на пчеларя, която може да се добие отъ богатата литература и отъ усиления и навремененъ трудъ.

Георги Манасиевъ

ТРАУРНО УТРО

По случай една година отъ смъртта на Н. В. царъ Борисъ III, Самоковската национална студентска корпорация „К. Фотиниовъ“ урежда

ТРАУРНО УТРО

въ салона на читалището въ недѣля, 27 т. м., 10.30 ч. пр. обѣдъ.

КОНЦЕРТЪ НА БОЯНЪ КОНСТАНТИНОВЪ

Самоковското музикално д-во „Рилска пѣсенъ“ устройва довечера концертъ на именития нашъ цигуларъ г. Боянъ Константиновъ.

ПРЕЗЪ ОСТРИЕТО НА ЖИВОТА

Разказватъ, че Балзакъ още като юноша билъ написалъ подъ единъ портретъ на Наполеона следнитъ самонадѣлни думи:

„Онова, което той е можалъ да извърши съ мечъ, азъ ще постигна съ перото“.

Попитали веднажъ Бейкитъ, английски философъ, какво значи за паритъ.

— Паритъ, — отговорилъ знаменитиятъ философъ, — сѫ единъ отличенъ слуга, но лоша господарь.

КРИТИКА

ПЛАМЪЧЕТА НАДЪ ДЪЛНИКА

Разкази отъ Димитъръ Шишмановъ

Димитъръ Шишмановъ е отдавна утвърденъ писателъ у насъ. Затова отдавна вече би трѣбвало да ни съясни и силата, и възможноститъ на неговото творчество. Но, ето че въ всѣха своя нова книга той ни се показва все по-разнообразенъ и въпреки всичко, което знаемъ за него, той е, все пакъ, новъ. Това именно е и причината, щото за всѣка негова нова книга да има какво да се каже и ново, и много, за да може наистина да се обхване обширността на неговото творчество. Защото той не се повтаря и не ни се показва все предишния.

Единичното, което се повтаря въ всичитъ му досегашни книги, е, че въ тѣхъ всѣкога виждаме отравена много голѣмата му култура и неотклонна мѣдростъ, отъ дълбинитъ на която гледа всичко и ни го дава въ нова и непозната свѣтлина, пречистено отъ пристрастие. Това не ще рече, че той е безпристрастенъ зритель. Напротивъ, той се вдлъбочава съ най-дълбоко съчувствие въ душата и сѫщината на

всичко и го изнася отъ тамъ, за да ни го разкрие и даде такава, каквото си е — саморазбулено, безъ да подценява, безъ да разкрасява.

И неговата болка по красотата, чистото и радостното не е по-малка отъ болката на другитъ, но е тиха и примирена, затова въ нея нѣма гързовито роптание и прокляване, а само повика за жертви и човѣчностъ, за доброта и за възхвала на красотата. И затова всѣко пламъче надъ дълницитъ, толкова многото дълбини въ живота ни, го радва и обнадява топлото му и човѣчно сръдце, угнетено отъ всичко, което повисна живота ни. И той иска свѣтлина, поне пламъчета, които да проблѣсватъ въ душата ни, за да можемъ да изживяваме дълницитъ — тежкото и нерадостното въ живота.

Това е, отъ което непрестанно се възликува Шишмановъ и съ което сѫ пропити всичитъ му разкази въ новия сборникъ. И затова самото заглавие на сборника — Пламъчета надъ дълника, е сингелъ, който подсказва преобладаващото

настроение въ разказитъ и връзката помежду имъ, която ги споява въ едно цѣлостно и смислено. Рѣдко у насъ писателъ се старе да даде на разказитъ си обединяващо заглавие, както прави това Шишмановъ. Честото задоволяване у насъ да се постави като общо заглавие заглавие на единъ разказитъ, не само не дава никаква стойка помежду имъ, но и не отразява нищо отъ творческия свѣтогледъ, прокарания въ тия разкази.

Въ първитъ нѣколко разкази, дърбани въ първи отдѣлъ на сборника — „Презъ земи и времена“ — Шишмановъ ни пренася въ далечното минало и ни посочва образитъ на бележити борци, царе и хора на изкуството, а въ втория отдѣлъ — „Пламъчета надъ дълника“ — ни рисува предимно градския животъ, съ всичитъ му многостранни прояви. И въ единитъ, и въ другитъ разкази той се старе да ни посочи хора и нѣща, дългата и проявитъ на които блещукатъ като пламъчета надъ древното и днешното дълнично време. Тѣзи пламъчета сѫ за него празници въ душата му; празници, съ които иска да зарадва и насъ. И затова въ разказитъ на Шишмановъ мажиратъ тѣзи пламъчета да блещукатъ не само въ живота на голѣмитъ

творци на изкуството и на героитъ, но и въ обичята и мѣдростта, великодушнето и сръдечността, саможертвата и вяжияването въ природата и въ всичко, което може да ни научи да виждаме и познаваме доброто-и красотата, та да ни претворятъ и въчатъ въ сръдцата и душиитъ ни топлота и човѣчностъ.

Самъ съ топло и чисто сръдце, Шишмановъ познава силата на музиката, която успокоява и възвисява духа и носи радостъ, а отъ сладостта ѝ се завива свѣтъ, като че е нито младо вино. И, както личи отъ Загнато руно, познава и силата на народнитъ приказки и предания, които разпалватъ огъня въ сръдцето и го будятъ за подвигъ и жертва. И това Шишмановъ смѣта за завидна участъ, която възхвалява и благославя. Защото чрезъ дълбоката вѣра въ нѣщата, които копиемъ, постигаме това, въ което вѣрваме — мѣдростъ, която ни учи, че безъ вѣра нищо не може да се постигне, а съ нея — всичко.

Обаянъ отъ великото изкуство на древността, Шишмановъ изтѣрва отъ образа на Праксителя въковната пепель, подъ която отдавна е прашисахъ, вдъхва му отново животъ, за да се любува какъ отъ глината между прѣститъ му става

Рождението на Афродита. Или пъкъ, отбилъ се Край канайтъ на Делфъ, вижда прехласа на художника по творението му, който се е вяжвилъ въ работата си дотоколъ, че е забравилъ живота и самата любима, чийто образъ рисува — вѣрна психика на твореца, която само другъ творецъ съ богата духовна култура може да долови. Защото само така той може да долови онова, което се таи дълбоко въ сръдцата на другитъ хора на изкуството и да разбере, както сиѣта въ Дръжката на камата, че за успѣха си въ изкуството единъ смѣтатъ, че имъ е потребна не само дарба, но и дързостъ; че не ще меко сръдце и чувствителна съвѣстъ, защото тѣ водятъ къмъ пожертвуване за другитъ. Други пъкъ, напротивъ, живятъ повече съ сръдцето и съвѣстта си, за да бѣдятъ творенията имъ по-хубави, макаръ и създадени всрѣдъ лишения.

Мѣдростта е рѣководница на Шишмановъ въ всичко. Затова, въ Край брѣговетъ на Граникосъ за него Александъръ Македонски не е само великъ военачалникъ, а и човѣкъ на инсълата, прозрѣлъ въ мѣдростта на философитъ; човѣкъ съ сръдце, който иска да обича и да го обичатъ, като и

ИЗЪ МИНАЛОТО НА САМОКОВЪ

Желъзарската индустрия въ Самоковско

(Продължение отъ брой 4.)

Видяме колко голямо е било примитивното производство на желъзо въ Самоковско. Съ това производство сж се задоволявали нуждите не само на Балканския полуостровъ, но и вънъ отъ него.

Една частъ отъ желъзото, което се е получавало отъ маданитъ въ видъ на пръчки, се е преработвало въ Самоковско на сѣчива, а другото се е изнасяло. Въ града и околнята е имало: 30 ковачници за подкови, 50 ножарница, 20 ковачници за мотки и лопати, 12 ковачници за кантари, сѣкири и тавици, 60 цигански работилници за гвоздеи за подкови и голъзми гвоздени, скарн, машини и др.

Приготовлявали сж се всички коларски сѣчива и дърводѣлски инструменти. Въ Самоковъ е имало и държавно желъзарско практическо училище.

То е създадено съ законъ, прокарванъ отъ Мин. на търг., пром. и труда г. Ив. Евст. Гешовъ, публикуванъ въ Д. в. отъ 11 януарий 1895 г., съ което държавното техническо училище въ с. Княжево се разделя на четири отдѣлни практически училища, като клонътъ по желъзарство се урежда въ Самоковъ. Първата учебна година е била 1895—1896.

Сжщо въ Самоковъ сж уредени 2—3 работилници за пушки „Тюфкани“, надъ града отъ Юсрейъ паша. Стариятъ вестникъ „Дунавъ“ съобщава въ 1869 г., че притежателитъ на самоковитъ въ гр. Самоковъ подаватъ заявление до Вилъетския съветъ, съ което искатъ да се построи фабрика за пушки, съ съдействието на правителството. Това заявление е било разглеждано отъ съвета и имало благоприятно разрешение, което е било потвърдено отъ Цариградъ. Създадено е било акционерно дружество за тази целъ, обаче, до реализирането на предприятието не се е достигнало. Сжщо е имало и работилница за барути.

При мадана „Близнацитъ“ е имало работилница за правене на вършачки, наречени „сачани“.

Единъ другъ турчинъ, Ясмиъ бей, съ съучастнето на други двама турци, уредилъ въ града за изнасяне на чугунени тенджерн, тръби и др.

Смѣстувала е и фабрика за чалъзи и стомана, наречена „Чилкяна“. Съобщава се, че около 1898 год. е направенъ опитъ за прѣвръщане на самоковското желъзо въ стомана, въ Държавното желъзарско училище въ гр. Самоковъ.

Опятьтъ билъ направенъ отъ специалистъ по стомана и ножарство Михаилъ Харитоновъ, който се е завърналъ по това време отъ специализация въ Англия. Получената стомана по нищо не се е различавала отъ най-доброкачествената английска. Тази стомана се е казвала „Харитонъ стомана“.

Въ статията „Наченки на нашата индустрия преди освобождението“ отъ Юрданъ Юрдановъ сж говори, че въ началото на шестдесетъхъ години, самъ Раковски сж участвал въ индустриална дейностъ. Той е искалъ да строи въ гр. Самоковъ висока пещъ за добиване на желъзо, но политическитъ събития му побъркали плана.

Нѣкои отъ собственицитъ на маданитъ ангажирани англичанитъ за направа на модерна желъзова пещъ, дали му пари да докара машини отъ Англия, но той съ паритъ не се върналъ вече.

Голямо количество желъзо е отивало за задоволяване нуждитъ на постоянно войуващата турска империя. Цѣлата индустриална областъ, обхващаща и с. Костенецъ, е била подъ надзора на единъ и сжщъ придворенъ чуушъ и държавнитъ поръчки сж били така много, че не е оставало свободно време самоковскитъ желъзари да взематъ и свободна работа.

Въ единъ документъ отъ 1563 г., преведенъ отъ нашия правникъ-туркологъ Г. Д. Гълъбовъ, се казва, че се заповѣдва за приготвяването на 4000 подкови за нуждитъ на войската въ походъ и незабавно следъ приготвяването имъ да се изпратятъ.

Отъ другъ единъ официаленъ документъ отъ 7 юний 1840 г., се вижда, че направеното желъзо въ единитъ складове възлизало на 11.140 кантара годишно (около 925.000 кгр.).

Желъзото, което е вземала турската държава, е служило не само за арсеналитъ на войската, но голямо количество отивало и за постройка на кораби (т. е. желъзатъ части на дървенитъ кораби по това време).

Споредъ Марсели, самоковскитъ работилници доставяли на турскии корабенъ арсеналъ 1395 кантара (или 61.380 оки), или 78.700 кгр. желъзо годишно.

Споредъ единъ другъ документъ, намиренъ сжщо отъ Г. Гълъбовъ, се е нареждало въ 1570 г. да самоковския кадия за намиране коли отъ населенето за пренасяне въ

Анхнало готови котви и др. желъзни части.

Искане се е правило за желъзо въ 1573 г. отъ адмирския байлеръ бей за постройка на една мзуна. Това желъзо се е искало срещу заплащане.

Имало е два главни града за складване на нецветното желъзо отъ турската държава. Тъ били Самоковъ и Пазарджикъ. Отъ тѣзи два града желъзото се е прѣпращало по другитъ градове!

Пренасянето е ставало съ корванн по следнитъ пътища:

- 1. Самоковъ—Кюстендилъ—Егри-Паланка—Битоля—Корча и Солути.
- 2. Другиятъ пътъ билъ по рѣка Марица—Пловдивъ—Одринъ—Цариградъ.
- 3. Самоковъ—София—Северна България.
- 4. Самоковъ—Дупница—Съръ.
- 5. Отъ Самоковъ—презъ Радогопъ—Неврокопъ за Изт. Македония.

На връщане кираджитъ докавали други стоки, като риба, индиго, маслени, колониални стоки и др.

Споменава се, че самоковското желъзо се е изпращало чакъ въ Италия и Ромъния.

Нуждитъ на Турция отъ желъзо сж я накарвали да се грижи за увеличаване и подобрене на производството. Тя е прокарала редица мѣропрятия въ връзка съ желъзодобивната индустрия. Въ единъ документъ се съобщава въ 1836 г., че хъмъ сръдата на миналия икъхъ правителството изпратило въ Англия на държавни разности, съ съдействието на Хюсрейъ паша, 6 способни български деца отъ гр. Самоковъ за изучаване праенето на стомана и всички необходими науки по желъзарството.

Въ единъ другъ документъ следъ 4 години отъ 16 мартъ 1840 г. се съобщава, че правителството мѣли посланика си въ Лондонъ да върне децата на държавни разности.

Следъ освобождението угаснали и останалитъ нѣколко мадани и иници. Последниятъ маданъ, споредъ инж. Вл. Чакаловъ, билъ въ х. Василъ х. Поповъ и Здравко Стефановъ въ с. Радуйлъ, които престаналъ да работи въ 1908 г.

Защо желъзната индустрия въ Самоковско е унищожена? Прѣвъ време на Освободителната война много мадани и иници били унищожени, като били разрушавани и ограбвани отъ селянитъ. Следъ войната, за да бъдатъ възстановени наново, сж били нуждни голя-

СПЕКУЛАНТИ

СКИЦА

И тѣ се вѣдятъ най-много презъ време на война. И за тѣхъ смисълътъ на живота е само въ паритъ. И тѣ сж робн на грубата алчностъ за забогатяване. Престѣпленето за тѣхъ е добродетель. Тѣхнитъ мораль нѣма нищо общо съ човѣщината. Хичъ окото имъ нѣма да мигне, ако имъ се удаде случай да ти свалятъ кожата отъ гърба. Готови сж залъка отъ устата да ти взематъ; въ хлѣба ти отрова да сложатъ, само ако това нѣщо би имъ донесло по-тъсти печалби.

Тѣ сж груби къмъ всѣки послабъ економически. Дори готови сж често пѣти да се подиграватъ, защото сж сигурни, че ще уловятъ въ гѣстата си мрежа по-едра, по-вкусна риба.

Спекулантитъ живѣятъ навсѣкжде. Но тѣхното смѣстване е като това на паразититъ. И затова хората ги обичатъ толкова, колкото обичатъ и паразититъ.

Днесъ за спекулантитъ има най-добри условия за вирѣне. Голяма възможностъ иматъ тѣ за свличане на кожн.

Тѣхнитъ души сж черни като черната борса. Но ако нѣкога се удаде случай, всичко ще имъ се връща съ лихвитъ.

Спекулантитъ днесъ сж най-големитъ врагове на държавата. Тѣ ъ копаятъ гробъ. И затова държавата е длъжна да ги гони и да ги преследва до дънъ земя.

Наистина, тѣ не подбиратъ сръдствата си, съ които се явяватъ като много опасни люде за всѣки честенъ човѣкъ.

Спекулата е като змия усойница. Тази змия трѣбва да бъде смачкана, трѣбва да бъде унищожена. Нейнитъ проводници — спекулантитъ, трѣбва да бъдатъ поставени на мѣстото имъ.

Срамно е и престѣпно е, когато братята ни и бацитъ ни сж на своя постъ съ пушки при нозе, шепя безбожници да обиратъ последнитъ пари отъ народа, за да трупатъ несмѣтнн богатства.

Жалко за културния ХХ вѣкъ, презъ който хората приличатъ повече на вълци, отколкото на човѣци!

Горо Л.

Концертътъ на Виолета Кокошкова

На 18 т. м. г-ца Виолета Кокошкова даде своя пръвъ концертъ. Правѣше впечателение сериозната и доста разнообразна програма, която пѣвницата изпълни съ нужната прещизностъ и дълбоко разбиране на авторитъ. Особено добра бѣше при изпълненето на малкитъ лирични пѣсни „Приспийната“ на Моцартъ, шведската народна пѣснь съ много интересна музикална линия и прекрасната илюстративна мелодия на Делакса — „Птичката“.

Г-ца Кокошкова притежава хубавъ лириченъ сопранъ съ богата колоратуръ и притенъ тембръ. Макаръ и ученичка, пѣницата показва ценни качества: добра гласова шифровка, хубава дикция и изразностъ и сравнителна лекота при филтрирането.

Жалко, че този хубавъ концертъ не бѣ посетенъ както трѣбва. Когд, най-сетне, нашето гражданство ще свине да ценн красогата и да прави разлика между варварскитъ „румби“ и „скечове“ и чистото изкуство?

Ал. М-въ

преставя да мисли за народа си и него поставя надъ всичко. Затова и въ Падането на Сръдецъ той иска разумътъ да наддѣлява надъ силата. Защото, когато липсва мъдростъ, както е и въ Пронзшествене, въ унеса по блъна, става жертва действителността или, както е Въ кафенето, тази липса докарва до духовна и тѣлесна ненаситностъ даже и на старостъ. Когато пъкъ тази мъдростъ липсва при бедността, която не е порокъ, но не е и свобода, тогава се стига не само до убиване на всѣки копнежъ и нисель, но и до унижение. Тази мъдростъ, както е въ Майсторитъ, кара човѣка да се отвращава отъ порока, виденъ въ лицето на другия. Едва тогава заговори у човѣка свѣтлостъ, башниското чувство, разочарованието и пр. Тази смѣтата мъдростъ кара Шишмановъ, Въ свой пътъ, да възхваля труда като благородно дѣло, защото честнитъ, макаръ и тежкъ трудъ, особено къмъ земята, носи блага и прави човѣка господаръ, а не подчиненъ. Това именно поражда у нашия селянитъ здравитъ и не-престаненъ нагонъ къмъ земята, въ която влага всичкитъ си пари. Затова, въ Цѣлина, дори и жената, която отначало иска съ сдобититъ

пари да си вземе младъ мъжъ, скоро се откъсва отъ това увлѣчение и си купува земя. Най-после, въ Писмо на затворникъ мъдростята носи и поука отъ справедлитъ последици за извършено прегрѣшение и води къмъ възлюбаване въ себе си и проглеждане въ истинския животъ; виждаме на истинската красота на природата, скрита дори и въ вида на едно обикновено врабче, кацнало на прозореча. Тогава се и поражда копнежъ „по нѣщо, което е непостижимо“ и то оливо и неудържимо. На смѣното ни учи и Копнежъ. Затова и Слѣпнятъ съ духовнитъ си очи вижда истинската красота на всичко. Съ духовния си погледъ той вижда свой свѣтъ, безмѣрно красивъ и затова окатнятъ въ видения свѣтъ е по-нерадостенъ отъ него.

Самъ изтъканъ само отъ обичъ къмъ всичко, Шишмановъ знае, че безъ обичъ не може да се създаде нищо, щомъ като само чрезъ обичъ е създадена и се управлява цѣлата природа. Отъ нея иде красотата, чрезъ нея е създадена хармонията въ свѣтъ. Затова тя е подбудителъ, който Шишмановъ е вложилъ въ всичкитъ си останали 15 разкази въ неговия сборникъ. Тя е силна отъ всичко и наддѣлява (Дау-

бой); тя не се откупва съ нищо (Интерюоръ); тя трогва до сълзи, когато къмъ насъ пристѣпни, макаръ и просто, но чисто и пълно съ обичъ сръдие (Страничка отъ Дневникъ); тя подбужда родителя къмъ саможертва, какъто другитъ не разбиратъ и не ценятъ (Пациентъ) или прави великодушелъ единъ царъ победителъ, който пуска врага си да си отиде (Споменътъ на Левъ Диконъ); тя създава обичта къмъ ближния, безъ да се чака отплата, така както днесъ работи и нашиятъ учител (Въ вѣща); тя може да цакара тогава, който обича, да каже: „на тоя свѣтъ нѣма никой, освенъ насъ двама“ (Бѣлнитъ дървета). Затова, за да може днешнитъ младежъ-филянка да даде добъръ плодъ, трѣбва да бъде подхраненъ съ обичъ и съ пориви по възвишени нѣща, та да не престане да се радва и прекланя предъ красотата, защото само тогава ще даде нѣщо и само тогава ще бъде нуженъ (Нова филанка).

Обичта къмъ околнитъ поражда и желанието за добротворство и разбиране, както е изтъкнато въ ЛуАнатъ, най-хубавиятъ, струва ми се, отъ всичкитъ разкази въ сборникъ. Въ него Шишмановъ про-

никва дълбоко въ душата и мжката на истинския човѣкъ, който чѣма кому и какъ да накаже онова, което го подтиква къмъ околнитъ. Неразбранъ отъ тѣхъ, макаръ не сръдцето му бие еднакво за всички, той самъ почва да смѣта себе си за „дулъ“. Въ този разказъ има нѣщо извъпрѣдно оситично, което завладява и увлича въ дълбокъ размисель.

Липсата на обичъ подбужда къмъ омраза и ненавистъ (Ленчето) и го прави грубъ (О. Н.). Тая липса на обичъ е изразена най-силно въ Изт. едно неизпратено писмо, гдето култътъ на себелюбието у човѣка е издигнатъ надъ всѣка друга обичъ. Този разказъ е написанъ съ звездна простота, но съ голяма дълбочина на знелитъ, убѣдили почти на всѣкиго отъ насъ, наравно хубавъ, като и ЛуАнатъ, показва колко дълбокъ мислителъ е Шишмановъ и каква голяма духовна култура носи. А несприудеността и лекотата, съ която прониква въ душитъ на хората, показватъ силата на творчеството му, която иде изъ дълбинитъ на човѣчното му сръдие, потънало въ постоянни размисли за живота. Колкато, като него, сж надянквали до таква дълбочина въ живота имъ, въ сръдцата

и въ душитъ ни?

Отъ всичко изтъкнато до туха личи, преди всичко, че творчеството на Шишмановъ е пропито съ размисель и мъдростъ. Като се възлюбчава, за да ни разкрие прѣдими тежката сложностъ на градския животъ, той ни се показва самообитенъ въ своето проникновение, не пеемъ пакъ следъ другото. И всичко това ни дава съ едно особено спокойствие, безпристрастие и равновесие, присмичъ, като че ли, само нему, съ който ни води и възлюбчава въ потайнитъ жтвове на живота. А съ главния си, лекъ и обрботенъ езикъ той става още по-убедителенъ.

Като четемъ разказитъ на Шишмановъ, чувствуваме въ тѣхъ самитъ себе си, останали насаме отъ другитъ и задълбочени въ размисель за живота, за хората и за всичко, което ни гнетн и се мжчи да угаси и най-малкото пламъче, още блещукащо надъ дълнититъ ни и осмислящо всѣки нашъ стремежъ, всѣко ново пожелание. И всичко това Шишмановъ постига, защото нанстина има призванието на голямъ нашъ писателъ.

Самоковъ, 5 юний 1944 год.
Проф. Петъръ Петковъ

РИЛСКО ЕХО

Съредактор: Люб. Блазневъ
Славчо Ангеловъ

ГОДИШЕНЪ АБОНАМЕНТЪ 200 ЛВ.

За обявления: 5 лв. на дума; 8 лв. на дума въ хрониката; 15 лв. на кв. см.

Адресъ: „Рилско ехо“ — Самоковъ.

ИЗКУСТВО И ЖИВОТЪ

ЕЗИКЪТЪ НА ХИЛЯДИЛЪТИЯТА*)

Геометрията е мълчаливата музика, която „звучи“ въ свѣта на величинитѣ — въ идейния свѣтъ на отношенията и пропорциитѣ, които задоволяват по нѣкакъвъ необяснимъ начинъ една естетична жажда на нашето съзнание. Голѣмитѣ майстори сж знаели това и затуй паметницитѣ, които сж останали отъ тѣхната рѣзка, дишатъ непрестанно въ вѣковетѣ и хилядилѣтията неотразимото могѣщество, почерпено отъ свѣта на числата и хармонията. „Magistri lapidum“ — голѣмитѣ майстори на камъка сж следвали тия невидими закони и когато сж редѣли огромнитѣ блокове на древнитѣ колоси, тѣ сж пишели върху страницитѣ на отворената човѣшка история за хармонията на всемира.

Архитектурата въ всички времена и народи е най-красноречивиятъ и най-трайниятѣ паметникъ за материализуваната геометрия и за вкуса на хората презъ всички епохи на развитието: Единъ специаленъ погледъ въ интимната сжщност на архитектурнитѣ форми ще ни открие ръста и майсторството на тия, които строятъ паметницитѣ на своето време.

Хармонията и символиката на числата, както и вкусътъ къмъ съотношенията и пропорциитѣ, за които става дума въ настоящето есе, сж увѣковѣчени въ много отъ паметницитѣ на древността. И ако ние разгледаме архитектурнитѣ творби не само повърхностно и само отъ гледището на стила и епохата, а погледътъ ни проникне въ сжществуващитѣ съотношения, ще откриемъ нѣща, които ще ни увѣрятъ, че нѣма голѣмъ творецъ, който съзнателно или несъзнателно да не живѣе съ тая мълчалива „музика“ на линиитѣ, числата и съотношенията.

Фасадитѣ на древногрѣцкитѣ храмове, тия чудесни колониади на дорийския, ионийския и коринтския стилове, за които се говори и ще се говори презъ всички времена, сж вкаменѣла иллюстрация на музиката въ геометрията. Следъ тѣхъ римскитѣ базилики, колозеумътъ и цѣлата византийска архитектура криятъ въ съотношенията на своитѣ части онова чудо на златното сѣчение, което ги прави безсмъртни презъ низата на вѣковетѣ. Готиката по другъ начинъ, съ други елементи, прояви копнежа по Божественния животъ, но запази вътрешно и интимно вѣчното въ геометричната хармония.

Всички форми на ренесанса, чудесата на мавританското изкуство, повториха тия съотношения и така затвърдиха въ изкуството своитѣ творби.

Така ще бжде въ цѣлата вѣчностъ, защото всѣка наука и всѣко изкуство сж родени въ копнежъ по вѣчността и

водятъ къмъ нея.

Тази е причината, поради която ценителитѣ и изследователитѣ на различнитѣ епохи гледатъ на архитектурата като на най-яркия белегъ за величието на тогавашния творчески гений. Въ архитектурнитѣ форми сж затворени за вѣчни времена ония постижения на човѣшкия духъ, които сж възбуждали творцитѣ отъ това време. И не само като белегъ на грандиозностъ, сила и величие, сж тия паметници. Тѣ сж сжщевременно и вкаменѣло писмо за познанието, което сж владѣли тогавашнитѣ първи хора, тѣй като въ съотношенията, пропорциитѣ и съчетанието на маситѣ ние сега откриваме вѣчните закони на геометричната хармония, тѣйкитѣ постижения въ чара на числата и предимно отношението на златното сѣчение, което е било познато още отъ най-дълбоката древностъ и което лежи въ основата на всѣка естетика, както въ природата, така и въ изкуствата.

По езика на мълчаливата музика на формитѣ ние опознаваме величието на отминалитѣ столѣтия и гения на епохитѣ. Чрезъ възплетената геометрия — тая божествена наука, ние се докосваме до духа на отминалитѣ народи, защото, ако славата отъ звѣна на мечоветѣ отминава, славата отъ цвѣтежа на творческия духъ никога не залѣзва, а служи като показалецъ върху циферблата на хилядилѣтията.

Народъ, който желае да остане живъ върху панорамата на вѣковетѣ, трѣбва да поддържа буденъ творческия си духъ и да твори вѣчни ценности, — изкуства и култура.

Георги Томалевски

КУЛТУРЕНЪ КАЛЕНДАРЪ

Ето, 55 години вече какъ единъ отъ първитѣ български писатели, класици — Захари Стояновъ, не е между живитѣ. Неговитѣ „Записки по българскитѣ възстания“, обаче, за вѣчни времена ще говорятъ за голѣмата му писателска дарба.

Йорданъ Йовковъ е роденъ презъ 1884 год. въ Жеравна. Ако смъртта не бѣ ни го отнела толкова рано, сега той щеше да бжде на най-арблата си възраст и вѣронто родната ни литература щеше да бжде обогатена съ още по-ценни творби.

Единъ отъ даровититѣ писатели отъ третото поколение у насъ е Георги Караславовъ. Синъ на българското село, той майсторски го описал и увѣковѣчилъ въ творбѣтѣ си. Неговитѣ „Снаха“ и „Татулъ“ сж едно доказателство за това. Роденъ е презъ 1904 г. въ с. Дебъръ, Борисовградско.

Презъ настоящата година навършила 50-годишна възраст писателката Анна Каменова, дъщеря на починалия наскоро голѣмъ български държавникъ Мих. Маджаровъ и съруга на видния общественикъ г. Петко Стайновъ. Нейнитѣ книги се четатъ съ истинско уважение.

МАЛКО ФИЛОЛОГИЯ

Бележитиятъ самоковецъ Константинъ Фотиновъ, основател на нашия периодиченъ печатъ, преди сто години — 1844 г. — въ първото българско списание „Любословие“ досѣлано преведе чуждата — грѣцка дума „Филология“ съ стѣмената отъ самия него чисто българската дума любословие и съ тая сжща дума наименова и списанието си. Гърцитѣ подъ думата Филология разбираатъ не само езикознание, но и книжнина. Така е разбиралъ и нашиятъ първи редакторъ думата любословие: боравене съ нѣща, които се състоятъ отъ думи или се градятъ съ думи — слово.

Отъ Фотиново време и нататъкъ до освобождението ни българскитѣ езикъ е билъ по-чистъ, нежелателно отъ освобождението ни насамъ.

Много чужди думи — нуждни и ненуждни — сж се вмѣнвали въ езика ни, като го мърлятъ, грозятъ. Наши интеллигентни хора, редактори, писатели, адвокати употребяватъ много чужди думи, които сж често неразбрани за широката публика. Например: прогресъ, актуаленъ, експортъ, невралгиченъ, катастрофа, аграренъ, просперитетъ, офанзива, саботажъ, селекция, дорни и евакуация, евакуиратъ и много други.

Такива думи не само че правятъ нечистъ, грозенъ езика ни, но, както казахъ, не ги разбиратъ повечето българя.

Защо да не казваме напредъкъ, вмѣсто прогресъ? Или днешенъ, сегашенъ вмѣсто актуаленъ? Или износъ вмѣсто експортъ; болелъ, слабъ, слабосиланъ вмѣсто невралгиченъ (невралгично нѣсто на фронта); съсиянъ, разсиянъ, погромъ, разгромъ, злополука вмѣсто катастрофа?

Вижте колко думи имаме наши, вмѣсто една чужда!

Аграренъ е на български земеделски; просперитетъ — благополучие; офанзива — настъпление; саботажъ — вредителство, пакостничество. Селекция на семена на български прекрасно може да се каже подборъ (или отборъ) на семена. Евакуация е наскоро въведена у насъ дума — поради събитията. Знаятъ я вече и селанитѣ, но защо да не казваме временно изселване, преселване, вмѣсто евакуация? „Той се евакуира въ еди кое село“ — Колко „модно“ е казано така, вмѣсто: той се пресели временно въ...

Чета въ „Рилско ехо“ име Боровецъ вмѣсто Чамъ-кория. Много хубаво и звучно име. Предложи го най-напредъ стариятъ български професоръ-любославъ А. Теодоровъ-Баланъ. И се възприе отъ добритѣ българя, които иматъ усѣтъ за българско.

Сега за надписитѣ на грѣдъ Самоковъ. Много отъ надписитѣ по заведения, дюкани и др. сж неграмотни, съ погрѣшенъ правописъ. Например: Не късайте цѣтата отъ общ. градина! Не пропускатѣ да си купите... Приематъ се поръчки. Агенция за распространение на вестници... Храмъ св. Николай презъ време на кужухарското дружество, Домъ вечный покой. Има шанкаръ, обучава, а шивачъ... Обущариния „Изгревъ“. Има и собствени имена погрѣшно написани: Бжрановъ, Механлъ, Гажъбонъ.

Външенъ човѣкъ, който чете тия неграмотни надписи, ще си състави лошо мнение за културното равнище (чужда дума на равнище е урвенъ) на града Самоковъ.

Ал. Д. Пиронковъ
бившъ учителъ въ Самоковъ

Мобилизиранитѣ наши съграждани биха се радвали, ако тѣхнитѣ близки имъ изпращатъ „Рилско ехо“.

Липот. Печатница „Бр. Миладинови“ ул. „Ив. Вазовъ“ 83, Самоковъ

ВЕЛИКАТА РИЛСКА СВЕТИНЯ

Ще минатъ години; съзидъ ще съхнатъ,
и, безъ да си спомнятъ скръбъта,
по-млади поклонници съ трепетъ и гордостъ
ще влизатъ презъ тѣзи врата.

И въ храма съ вѣнание тѣ ще разнаватъ
на царъ и светецъ любовта —
кажъ двама велики мъже сж живѣли
за нашъта красива страна.

Предъ два свѣтлоименни гроба ще спиратъ
на Шаръ и на Дунавъ деца
и мълкомъ обетъ ще ролагатъ за обичъ
и служба на своята земя.

Ще минатъ години... Съзидъ пресъхнатъ.
История става скръбъта.
Все нови поклонници съ трепетъ и гордостъ
ще влизатъ презъ тѣзи врата.

Е. х. Христова

Петко Люляковъ

„САМОКОВСКИ БАРОНЪ“

Чехскиятъ ученъ д-ръ Константинъ Иречекъ бѣ поканенъ отъ българското правителство веднага следъ освобождението за главенъ секретаръ на Министерството на просвѣтата. Иречекъ е вече известенъ като историкъ, между другото, и съ своята „История на българитѣ“, измѣзла на чехски и на нѣмски, както и съ много трудове върху България и Балканския полуостровъ. По-после — презъ 1881 г. — той става министъръ на просвѣтата, който постъ заема 14 месеца, а следъ това последователно бива съветникъ въ сжщото министерство и директоръ на Народния музей и Народната библиотека, на които той слага основитѣ.

Презъ октомври 1884 год. той напуша България и става редовенъ професоръ по всеобща история въ чехския университетъ въ Прага.

Презъ своето петгодишно престояване въ България той води ежедневенъ дневникъ, въ който бележи и размишлява върху преживѣното презъ деня. Този дневникъ се издаде въ български преводъ въ два тома презъ 1930 и 1932 год.

ИЗЪ ПЕЧАТА

И ние сме съгласни

„Северно ехо“ — Плъзевъ. Уводната си статия „Българската сдѣба“ д-ръ Хр. Лютовъ заключава съ следнитѣ думи: „Остава ми да стегнемъ редоветѣ си, да се хванемъ здраво рѣце за рѣце и да плащамъ онова, което трѣбва и което е наше. Тогавъ нашата, Българската сдѣба, както и да протичатъ събитията, нѣма да бжде утежнена така, както желаятъ и враговетѣ ни“.

„Кюстендилски вѣсти“ — Кюстендилъ. Председателътъ на читалището, г. Георги Анастасовъ, въ статията си: „Градскиятъ музей“, между другото пише и за българскитѣ художници: „А хората на това изобразително изкуство сж играли не по-малка роля за идента на възраждането, отколкото просвѣтитѣ и църковни дейци, защото и съ тѣхнитѣ произведения се предаватъ историческитѣ събития въ истинската имъ свѣтлина“.

„Просвѣта“ — Видинъ. Въ уводна статия „Българскитѣ народъ“, г. Вълчо Даскаловъ пише: „Миналото на българския народъ и настоящето му е дало много доказателства, че той е миренъ съячъ и жетваръ на културно творчество, че той се импулсира винаги отъ свѣтлината и е далъ, както казва Хилендарскитѣ монахъ: на вси славянски книги да четатъ“.

съ заглавие „Български дневникъ“.

„Българскиятъ дневникъ“ е много цененъ като исторически материалъ за епохата, презъ която е писанъ, тѣй като д-ръ К. Иречекъ е билъ въ съприкосновение съ всички строители на новата българска държава и е вземалъ участие въ всички събития отъ политически и общественъ характеръ.

Освенъ това, той дава и много дребни подробности, които сж му направили впечатление и които представляватъ и днесъ интересъ за характеристиката на д-ръ К. Иречекъ, съвременницитѣ му и епохата.

Една такава подробностъ е и тази за „Самоковския баронъ“.

Презъ януарий 1884 г. д-ръ К. Иречекъ срѣща нашия голѣмъ държавникъ д-ръ Константинъ Стойловъ. Последниятъ го запитва, кой е този „самоковски баронъ“ Иречекъ.

Ето какъ д-ръ К. Иречекъ предава разговора въ дневника си (т. II, стр. 451).

„Вчера случайно се срещнахъ на улицата съ Стойлова. Той ми каза, че князътъ (князь Александъръ, 5 м.) го питалъ, кой е той Иречекъ, който е получавалъ титлата Baron de Samokov, да не е тола моятъ баща; тогава тази титла се падала и на мене. Стойловъ ми казалъ, че това е моятъ чичо — юристъ, че моятъ баща никога не е приемалъ орденъ, нито дори и желѣзната корона (единъ отъ най-големитѣ австро-унгарски ордени, 6 м.), която му е била предлагана, преди всичко поради своитѣ демократични идеи.“

Тая Херминова (първото име на чичо му е Херменгадъ, 6 м.) много ме ядосва; нека си окачи колкото ще рицарски титли (и безъ това има само дъщеря), обаче, трѣбваше да си избере друга титла. Съ сегашната (направилъ го затова, че самъ си изковалъ щастнето, *quisque suae fortunae faber* създава ми само неприятности: може би, и не знае, че въ България има градъ Самоковъ. На нѣколцина, които ме питаха, азъ казахъ, че това е единъ самоковецъ, хамерверкъ (ковачница, 6 м.) въ Чехия, каквито тамъ ги има много“.

Този е „самоковскиятъ баронъ“, за който вѣронто само малцина самоковци знаятъ.

Д-ръ К. Иречекъ, който по това време е вече голѣмъ факторъ въ България, се ядосва, защо чичо му е избралъ за благородната титла, която е получилъ, именно Самоковъ и то не че е направилъ това, защото самъ си е изковалъ щастнето, а защото племенникътъ му е вече единъ отъ първитѣ мъже въ България, където има градъ съ това име!

*) Настоящата статия е малкъ откъсъ отъ менздадения сборникъ есета на писателя подъ надсловъ „Слънце надъ бурята“.